

LJUBLJANSKI ZVON

Mesečnik za književnost in prosveto

XLIII. letnik

1923

5. številka

Otakar Brezina = Igo Gruden: *Ali je to profesor na ljubljanskem trgovski šoli?*

Množice.

(Iz knjige «Hudba pramenů».)

Ni samote v duševnem svetu. Neprestano smo obkoljeni od tisočev. Množice nevidnih bratov šepetajo v naših mislih, njih dih čutimo kakor omotico na mestih, kamor pred nami nihče še ni stopil, odgovarjajo našim dvomom, lica nam razvnamajo s slavo. Vsaka beseda, vsako vztrepetanje radosti in bolesti je magična inkantacija, odpirajoča grobove. Vsaka sekunda naše svetlobe je zgoščena zarja neštetih dni. Da bi se mogle naše oči odpreti lepoti stvari, žarenju solnca, noči in ustnic, se je moralo tisoče oči zapreti za vedno.

Reke, skale, morja, prepadi, živali, cvetovi in zvezde nam pripovedujejo o brezštevilnih bratih, ki so šli pred nami in nam pripravljali zemljo. Kovine, vode, ognji in sile so se vlegale v njih mrzlične, v vetru tajnostnega življenja venomer drgetajoče roke, od veka do veka občutljivejše in nežneje se prisesavajoče k stvarjem, ko da bi hotele v njih začutiti puls večnega ritma, roke, ki so sejale bolest liki začarano zrnje, katerega nikoli ne zmanjka z dlani, tonile v bratski krvi, tresle se do prosojnosti sesehle od razkošij in utrujenj, s prekletstvom obsojene zavreči vse, kar so dosegle, in razprostiti se hrepeneče po nepojmljivem, brez počitka, skozi vse vekove, izmozgavane vse od skupnega dela v istih kamenolomih do poslednje otrplosti v agoniji: a še tu, ko da iščejo in razpletajo tenka, ostra, do krvi se zarezajoča vlakna smrt prinašajočih mrež, v katerih zanke so se ujele.

Naše roke so sprejele njih delo, ritem njegovega žara, trepetanje njegove nade. Iz znamenj črt na njihovih dlaneh sedaj lahko čitamo bodočo zgodovino zemlje. Kajti prava zgodovina leži v notranji spojitvi milijonov k tajinstvenemu delu. V tisočih odnošajih, od katerih ujame resničnost komaj oslabei odsev. V neštetih bitjih, ki se grudijo in dvigajo, v spoznanjih duše in telesa, v onem razjasnjevanju in žarenju milijonov oči, ki se

upirajo v vsakem veku na skrivnost zemlje, in kojih vsako, bodisi oko modrijana ali berača pri cerkvenih vratih, vidi neki, samo njemu lasten odsvit groze in lepote stvari. V križanju sovraštva in ljubavi, hrepenenja po višjem in krivde kliče življenje kot strazžar v noč svojo uro v večnost, v katero ima ob rojstvu in smrti neprestano vrata odprta in ki ga njen prepričani venomer osvežuje.

Tam v globinah notranjega življenja se prav za prav podlega in zmaguje. Tam so prav za prav bojišča, ki niso zaznamovana v nobenih mapah in vendarle odločajo o usodah tisočev. Vsaka sekunda pomeni zmago ali poraz v nekem delu zemlje, kakor je vsak dih nekje spremljan od prvega ali poslednjega krika življenja. Duše so vse v tajnostni skupnosti; ni šepetanih besed. Vsaka bi je kakor plat zvona pri požaru skozi vsa okna v vse domove. Misli puščajo za seboj ognjene črte svojega leta, vidne na celi polobli. Stanje današnjega človeštva je prav za prav docela drugačno kakor ga priznavajo usta, zaznamujejo knjige in v kakršnega verujejo tako mnogi med nami; ure duš gredo mnogo hitreje kakor ure resničnosti; eterski valovi duševnih zrcal odražajo že drugo in jasnejše stoletje kakor je naše...

Kronike kraljev, vesti o priborjenih ozemljih, zatiranju jezikov, pohodih v zapaljena mesta, krutih radostih, katerih odmev je bil molk smrti in obup tisočev in vse ostalo, kar zaznamuje naša zgodovina, so samo kakor na steno ujete sence skritih tajnostnih gibanj. Minulost je neskončno bogatejša kakor moremo slutiti, in njeni oblaki so težji in usodnejši, njeno solnce bolj žgoče in plodonosnejše. Narod je družba živih, mrtvih in nerojenih; v njegovih globinah leži dediščina stoletnih usmevov, poljubov, gorečnosti, neznanih heroizmov, sklepanja rok, volilo prekletstva in krvi. Po zemlji, škrlatni od stoletnih bojov, se nam bližajo iz vekov svetlobne postave svetih brezumnikov, ki so bili zmožni gledati celó skozi dim nad upepeljenimi mesti drugo, slavnjejšo zemljo in da bi jo priborili, oznanjati križarski pohod ljubezni. Njih volja magično posega v našo, kajti volje so v stalnem, neprekinjenem stiku od veka do veka; v sodobnosti vplivajo na širino, v času na daljavo. Kakor prehaja od generacije na generacijo govorica, prehaja tudi žetev sladkosti in pravice, žara, zanos, trpkosti in teme, kateri so spremljali besede. V temnem ozadju vseh naših misli se odraža v stoletjih izpreminjajoča se slika zemlje, prihod in borba človeka z njo, zgodovina našega roda, koraki bratskih množic, potujočih skozi vekove, njih nade, pojoče v večnost, od luči poplavljeni stolpi bodočih mest, belo leskotni cvetovi, dvigajoči se iz meglenin.

In kakor stojijo tisoči okoli nas pri prvem prebujenju naših duševnih oči, tako nas tudi takrat, ko se te razžare do viška in raste sen o bodočih stoletjih kakor čarobna krajina v pustinjah našega hrepenenja, razpaljenih od našega žgočega diha, razvnema slava življenja, ki bi se razlilo pravično kakor solnce v enem samem valu luči preko sveta brezštevilnih. Osvoboditi vse! Da bi to, kar je od večnosti pod srečnimi pogoji ugledal eden, zagledali tisoči bratov! Da bi to, kar je v opojni milosti mogel odpustiti eden, mogli odpustiti tisoči! Da bi mogli ljubiti kakor najsilnejši in sovražiti le to, kar so sovražili najsvetejši med nami! Da bi mogli tisoči podjarmiti stvari in jih ovladati kakor najzmagovitejši in jih razdati s kraljevsko radodarnostjo bratom kakor tisti, ki so poznali sladkost vznesene razsipnosti ljubečih! Da bi napočila doba in bi tam, kjer zmagujejo danes z mislijo, zmagovali s telesom, krasna ideja izpremenjena v krasno kretnjo, objem sna v objemu ramen, mesta megle in luči izpremenjena v mesta marmorja in zlata, hipni smehlaj solnca v dan ene same luči. Evolucija, kjer bo življenje sestavljeno iz radosti, ki so nam, slabotnim, še boleti in iz boleti, ki so nam, nepopolnim, še radosti. Kajti čim višje je življenje, tem višje cenimo stvari. In najvišje življenje je tisto, v katerem je radost kakor luč, razsipana preko tisočev bratov, bolest tisočih bratskih duš pa sprejeta od ene same silne duše, ki jo ume pretvoriti v blagoslov. Kdo najde besed, da bi napisal zgodovino takega življenja? Toda ni-li cilj zgodovine, da nastane kdaj doba, ko pisati zgodovino ne bo mogoče ne potrebno?

Vernemu razodevajo vse usode tisočev tajinstveno skupnost. Ne razumemo je, kakor ne razumemo najvišje pravičnosti. Ne razumemo je, kajti oni del zgodovine, ki se razvije v času in prostoru, je neznaten poleg tistega, ki se razvije izven časa in prostora. In tudi iz vidnega dela prihajajo nekateri dogodki tako slavni in nepričakovani, da niti ne najdejo oči, ki bi bile dovolj močne, da bi jih ugledale in ohranile bodočnosti. Razen tega dosedanja zgodovina nekolikih tisočletij ne zadostuje, da bi se bil domel zakon, ki vodi življenje naše zvezde, spočeto za brezkončne vekove. Toda že iz tega, kar vidimo in slutimo, iz teh krvavih viharjev in požarov, iz nemega trpljenja brezštevilnih in iz gorečnosti preroških oči, spoznavamo žgoče dotike Večnega, pekoče bližanje razbeljenih želez na zastrupljene rane, celeči dih tajnostnih sokov, zorečih pod ozvezdji svetih noči. Velike in od ljubavi žareče besede so že mnogokrat letele nad našimi glavami in zapustile molk žalosti in zaupanja v dušah tistih, ki so jih